

**Raport z monitoringu realizacji „Programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014 - 2020”
- dane za 2018 rok.**

Program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014 - 2020, przyjęty uchwałą Nr XLV/701/2014 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 26 maja 2014 r., zakłada coroczne monitorowanie Programu przez cały okres jego wdrażania oraz dokonywanie ewaluacji co trzy lata. W ubiegłym roku przeprowadzono ewaluację obejmującą lata 2015 - 2017. Opierała się ona o dane zgromadzone w ramach sprawozdawczości i monitoringu w tych latach i była komplementarna do prac związanych z ewaluacją Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020. Celem podjętych działań była ocena dotychczasowej realizacji Programu, diagnoza i analiza problemów, które pojawiły się w trakcie jego wdrażania oraz skorygowanie założeń dokumentu i dostosowanie go do wymagań istniejących po trzech latach obowiązywania. Na podstawie porównania wartości wskaźników do poszczególnych celów szczegółowych na przestrzeni trzech pełnych lat oceniono stopień osiągnięcia celów. Cele pozostały aktualne i nie zmienione. Przeformułowano i doprecyzowano część wskaźników. Rozszerzono znaczenie jednego wskaźnika. Podwyższono wartość docelową siedmiu wskaźników z uwagi na osiągnięcie uprzednio założonej wartości już w połowie okresu realizacji Programu i jednocześnie uznano potrzebę ich dalszego monitorowania. Obniżono wartość docelową sześciu wskaźników z uwagi na uprzednie przyjęcie wartości zbyt wysokiej nierealnej do osiągnięcia. Uchwałą Nr XLV/658/2018 z dnia 13 listopada 2018 r. Sejmik Województwa Lubelskiego przyjął Program uwzględniający zmiany wypracowane i przyjęte w trakcie ewaluacji.

Niniejsze opracowanie powstało na podstawie badania zaktualizowanych wskaźników. Sporządzono je na podstawie informacji będących w posiadaniu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, z racji wykonywanych zadań oraz w oparciu o dane przekazane przez instytucje funkcjonujące w obszarze polityki społecznej, w tym przez Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie, Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, Lubelskie Kuratorium Oświaty, uczelnie wyższe funkcjonujące w województwie lubelskim, powiatowe centra pomocy rodzinie, powiatowe urzędy pracy oraz Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Ponadto w styczniu, i ponownie w lutym bieżącego roku, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie wystąpił do gmin z terenu województwa lubelskiego

o przesłanie informacji o wartości wskaźników, dotyczących poszczególnych celów szczegółowych uwzględnionych w Programie:

1. Skuteczna profilaktyka niepełnosprawności.
2. Efektywne ograniczanie i łagodzenie skutków niepełnosprawności.
3. Zapewnienie kompleksowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w tym w ramach działań instytucji i organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego.
4. Ułatwienie dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej dostępu do edukacji na każdym poziomie.
5. Podniesienie poziomu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych.
6. Skuteczne wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych.

W odpowiedzi na zapytania Ośrodka, wypełnione tabele przesłało 97 spośród 213 gmin. Dane dotyczące działań jednostek samorządów powiatów i województwa oraz pozostałych instytucji pochodzą z informacji dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności prowadzonej w 2018 roku, opracowanej przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Działania samorządu województwa zostały w pełni zobrazowane, natomiast działania samorządów powiatów nie obejmują informacji o powiecie świdnickim, który nie dostarczył odpowiedzi na pytania sformułowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Obraz działań podejmowanych przez gminy jest niepełny, z uwagi na zwrot odpowiedzi w 45,00%. Ze wstępnej analizy danych wynika, że według stanu na 2018 r. wartość dwóch wskaźników przekroczyła wartość docelową zakładaną na 2020 r. Dotyczy to liczby partnerstw utworzonych przez instytucje samorządowe z organizacjami pozarządowymi i/lub przedsiębiorcami w celu współpracy na rzecz zapewnienia kompleksowego wsparcia osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom na podstawie pisemnej umowy/porozumienia precyzującej warunki współpracy oraz kwoty środków PFRON przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych. Duży wzrost wartości wskaźników możliwy był dzięki większemu zaangażowaniu gmin. Najniższą aktualną wartość procentową w minionym roku osiągnął wskaźnik procentowy osób niepełnosprawnych uczęszczających do szkół wyższych w łącznej liczbie studentów. Wyniosła ona 28,28% wartości docelowej. Wskaźnik procentowy osób niepełnosprawnych kształcących się w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych kształcących się na poziomie przedszkole - szkoła średnia wyniósł 30%. Pięć spośród 23 wskaźników osiągnęło wartość do 70 % wartości docelowej. Wartość ośmiu wskaźników wyniosła powyżej 90% wartości docelowej. Tabele nr 1 i nr 2 umieszczone na końcu dokumentu prezentują szczegółowo odpowiednio: porównanie wartości wskaźników

w latach 2015 - 2018 oraz wartości wskaźników w 2018 r. w odniesieniu do wskaźników bazowych

z 2013 r. i docelowych założonych na 2020 r. Wnioski dotyczące stanu realizacji Programu w 2018 r. na podstawie analizy wskaźników poszczególnych celów szczegółowych - w podziale na aspekty pozytywne i negatywne ujęto w tabeli nr 3.

Program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014 - 2020 zakłada w odniesieniu do **Celu szczegółowego nr 1 - Skuteczna profilaktyka niepełnosprawności** - wzrost, w każdym kolejnym roku, funkcjonowania Programu o wartość bliską wskaźnikowi bazowemu, tzn. przyjmowanie w kolejnych latach łącznie po kilkanaście - kilkadziesiąt nowych projektów przez samorządy województwa, powiatów i gmin. Na koniec 2020 r. wdrożonych będzie kilkaset projektów w tym obszarze. W minionym roku, pomimo mniejszej liczby odpowiedzi z gmin, znacząco wzrosła liczba projektów zrealizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie profilaktyki niepełnosprawności (o 86 projektów więcej niż w 2017 r.). Najwięcej projektów dotyczyło promocji zdrowia i edukacji prozdrowotnej (139). Na drugim miejscu znalazła się liczba projektów z zakresu kultury fizycznej i sportu (126). W latach 2015 - 2018 odnotowano znaczący wzrost liczb projektów opracowanych w gminach, głównie miejskich. Porównanie danych za lata 2017 - 2018 wykazało, że liczba projektów w samorządach województwa i powiatów utrzymuje się na podobnym poziomie. W powiatach wzrosła jedynie liczba projektów w obszarach kultury fizycznej i sportu. W 2017 r. było ich 44, a w 2018 r. 63 projekty. W wypadku gmin, wzrosła wartość wszystkich wskaźników. Największy wzrost odnotowano w przypadku liczby projektów z zakresu promocji zdrowia i edukacji prozdrowotnej. W 2017 r. było ich 68, a w 2018 r. 106. Podsumowując analizę wartości wskaźników w celu szczegółowym nr 1 - **Skuteczna profilaktyka niepełnosprawności** - na przestrzeni dwóch ostatnich lat, należy stwierdzić, że liczby projektów wdrażanych przez województwo i powiaty utrzymywały się na podobnym poziomie, natomiast w gminach, po spadku w 2017 r, nastąpił znaczący wzrost liczby projektów w każdym obszarze.

Zgodnie z założeniami Programu, wskaźniki monitorujące **Cel szczegółowy nr 2 - Efektywne ograniczanie i łagodzenie skutków niepełnosprawności** - zakładają systematyczny rozwój infrastruktury społecznej, która zabezpiecza między innymi potrzeby osób niepełnosprawnych, likwidację barier architektonicznych oraz barier w komunikowaniu się w istniejących obiektach, z których korzystają osoby niepełnosprawne, jak również wzrost liczby projektów przyczyniających się do integracji osób niepełnosprawnych. W ubiegłym roku pierwszy wskaźnik osiągnął wartość ponad dwukrotnie wyższą w porównaniu ze wskaźnikiem sprzed roku, przy czym znacznie wzrosła aktywność zarówno powiatów, jak i gmin w tym zakresie. W 2017 r. powiaty wdrożyły 15 projektów, a gminy 29,

natomiast w 2018 r. powiaty realizowały 23 projekty, a gminy 68. Łączna liczba projektów wzrosła z 44 w 2017 r. do 91 w 2018 r. Przyczyniła się do tego najprawdopodobniej możliwość pozyskania dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 na projekty związane z rozwojem i modernizacją infrastruktury społecznej. W ubiegłym roku prowadzono dzięki temu wiele projektów, w tym kilkuletnich. Utrzymanie podobnego stanu w kolejnych latach pozwoli na osiągnięcie wartości docelowych. Podobnie wzrosła liczba placówek, w których prowadzone są działania zmierzające do likwidacji barier architektonicznych i w komunikowaniu się. Łączna liczba placówek zwiększyła się z 76 w 2017 r. do 92 w 2018 r. Należy także odnotować znaczący wzrost wartości wskaźnika w gminach, z 53 w 2017 r. do 65 w 2018 r. Nieznacznie wzrósł udział powiatów, z 23 w 2017 r. do 27 w 2018 r. Wartość wskaźnika dotyczącego projektów mających na celu integrację osób niepełnosprawnych, w tym polepszanie dostępności do dóbr kultury, rozrywki, sportu wzrosła nieznacznie w okresie dwóch ostatnich lat: z 118 w 2017 r. do 120 w 2018 r. Wartość docelowa może być osiągnięta wyłącznie przy zintensyfikowaniu działań w tym zakresie. Podsumowując analizę wartości wskaźników odzwierciedlających realizację celu szczegółowego nr 2 - **Efektywne ograniczanie i łagodzenie skutków niepełnosprawności** - w ubiegłym roku, trzeba podkreślić, że zarówno powiaty, jak i gminy położyły większy nacisk na działania „twarde”, związane z rozwojem infrastruktury społecznej i likwidacją barier architektonicznych. Wartość wskaźnika „miękkiego”, tj. liczby projektów mających na celu integrację osób niepełnosprawnych, w tym polepszanie dostępności do dóbr kultury, rozrywki, sportu została utrzymana na zbliżonym poziomie. Taka tendencja najprawdopodobniej utrzyma się aż do czasu zrealizowania inwestycji współfinansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 Działanie 13.2 Infrastruktura usług społecznych. Powiaty i gminy zaangażowały w te inwestycje środki własne i pozyskane z innych źródeł, jako wkład własny. Projekty te będą najprawdopodobniej szstandarowymi inwestycjami jednostek samorządu terytorialnego w najbliższych latach.

Obserwując wskaźniki ustalone do **Celu szczegółowego nr 3 - Zapewnienie kompleksowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w tym w ramach działań instytucji i organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego** - widzimy, że wartość docelowa wskaźnika liczba partnerstw utworzonych przez instytucje samorządowe z organizacjami pozarządowymi i/lub przedsiębiorcami w celu współpracy na rzecz zapewnienia kompleksowego wsparcia osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom na podstawie pisemnej umowy/porozumienia precyzującej warunki współpracy zaplanowana na 2020 r. została już osiągnięta, nawet po podwyższeniu wskaźnika po przeprowadzeniu ewaluacji Programu. W ubiegłym roku utworzono 30 partnerstw, w tym 4 w powiatach i 26 w gminach. Wskaźnik dotyczący objęcia

osób niepełnosprawnych usługami opiekuńczymi wzrósł z 4 587 osób w 2015 r., poprzez 4 845 w 2016 r. do 5 500 w 2018 r. (brak pełnych danych za 2017 r.). Na podstawie tego wzrostu można wnioskować, że wartość docelowa 5 800 osób na koniec obowiązywania Programu jest bardzo prawdopodobna do osiągnięcia.

W przypadku wskaźników monitorujących do **Celu szczegółowego nr 4 - Ułatwienie dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej dostępu do edukacji na każdym poziomie** - wskaźnik procentowy osób niepełnosprawnych kształcących się w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych kształcących się na poziomie przedszkole - szkoła średnia został oszacowany na podstawie odpowiedzi z samorządów powiatowych, które są organami prowadzącymi dla podmiotów kształcenia specjalnego. Z 23 powiatów, które przesłały informację za ubiegły rok, tylko 11 przekazało dane o tym wskaźniku. Aktualna wartość procentowa wskaźnika wynosi 30%. Osiągnięcie wartości docelowej wydaje się realne. Wskaźnik procentowy osób niepełnosprawnych uczęszczających do szkół wyższych w łącznej liczbie studentów wyniósł w ubiegłym roku 1,81% i był niższy od wskaźnika za 2017 r. o 0,05%. Aktualna wartość wskaźnika wynosi 28,28% wartości docelowej i jest niższa od wartości bazowej, w związku z czym osiągnięcie zakładanej wartości docelowej 6,4% jest nierealne. Wskaźnik liczby nauczycieli zatrudnionych w placówkach kształcenia specjalnego podnoszących kwalifikacje zawodowe zmniejszył się w okresie 2017 - 2018 z 1015 do 838. Takie wahania miały miejsce w poprzednich latach, więc nie jest to stała tendencja. Aktualna wartość wskaźnika wynosi obecnie 49,75%, w związku z czym osiągnięcie wartości docelowej w krótkim czasie jaki pozostał do końca realizacji Programu jest mało realne. Powiaty i gminy zleciły także organizacjom pozarządowym zadania z zakresu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Z przesłanych danych wynika, że w powiatach - 12 organizacji wykonywało 13 zadań (zadania wykonywane wspólnie przez 2 lub więcej organizacji), a w gminach - 11 organizacji wykonywało 11 zadań zleconych. W 2017 r. było to odpowiednio 5 organizacji i 5 zadań w powiatach oraz 10 organizacji i 26 zadań w gminach. W dalszym ciągu nie można mówić o szerszej współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi w tym zakresie. Aktualna wartość procentowa liczby zadań zleconych organizacjom wynosząca 62,66% oraz liczby organizacji wykonujących zadania zlecone na poziomie 54,44% nie gwarantują osiągnięcia wartości docelowej. Analiza wartości wskaźników w celu szczegółowym nr 4 na przestrzeni trzech ostatnich lat nie wskazuje na wyraźnie ukierunkowane zmiany, czy trendy w tym obszarze. Aktualne wartości wszystkich wskaźników są małe, w związku z czym osiągnięcie wartości docelowych jest mało prawdopodobne.

W porównaniu do poprzedniego roku korzystniej prezentuje się część wskaźników w **Celu szczegółowym nr 5 - Podniesienie poziomu aktywności zawodowej osób**

niepełnosprawnych. Z 5 551 do 5 316 zmniejszyła się liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy jako osoby bezrobotne. Liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy utrzymała się na podobnym poziomie. W 2017 r. były to 803, a w 2018 r. 801 osób. Dane na koniec roku obrazują większe różnice. Według stanu na 31 grudnia 2017 r. odnotowano - 1 030, a na koniec 2018 r. 1 923 osoby. Może to świadczyć o niskim zadowoleniu osób niepełnosprawnych z wykonywanej pracy i chęci jej zmiany albo o planowanym zakończeniu projektów, w ramach których zatrudniono osoby niepełnosprawne. W okresie ostatniego roku zaobserwowano spadek liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych, z 1 998 ofert w 2017 r. do 1 515 w 2018 r. Być może, podobnie jak w przypadku opisanego powyżej wskaźnika, za ten stan rzeczy odpowiada zakończenie, bądź planowane w niedługim czasie zakończenie projektów współfinansowanych ze środków unijnych, które obligowały do zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Korzystniej przedstawia się wskaźnik dotyczący liczby osób, które skorzystały z usług i instrumentów zaoferowanych przez powiatowe urzędy pracy i Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. W 2017 r. było to 695, w 2018 r. 785 osób. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w podmiotach ekonomii społecznej zmniejszał się na przestrzeni wszystkich lat, w których go monitorowano: od 384 w 2015 r., poprzez 371 w 2016 r., 358 w 2017 r. do 309 w 2018 r. Podsumowując wartości wskaźników w celu nr 5 należy stwierdzić, że szczególnie niepokojący jest spadek liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych oraz spadek liczby osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach społecznych.

Z porównania wskaźników przyjętych w ramach **Celu szczegółowego nr 6 - Skuteczne wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych** - wynika, że w 2018 r. liczba organizacji pozarządowych, które objęto wsparciem ze środków PFRON zmniejszyła się bardzo widocznie w stosunku do 2017 r., właściwie na każdym szczeblu samorządu terytorialnego. W 2017 r. było to 307 organizacji, a w 2018 r. 127 organizacji. Jedynie w przypadku umów zawieranych bezpośrednio przez PFRON obserwujemy wzrost liczby organizacji, które otrzymały wsparcie. Aktualna wartość docelowa wyniosła na koniec 2018 r. 88,16%. Osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika wydaje się być realne do osiągnięcia. Kwota środków PFRON przeznaczona na wsparcie organizacji pozarządowych osiągnęła na koniec ubiegłego roku 112,61% wartości docelowej. Po przeprowadzeniu ewaluacji Programu w 2018 r. wprowadzono dwa dodatkowe wskaźniki w ramach celu nr 6:

- Liczba organizacji objętych wsparciem ze środków budżetowych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego,

- Kwota środków budżetowych jednostki samorządu terytorialnego przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego.

Dane monitorujące wskaźniki pozyskano po raz pierwszy w 2018 r. Ich aktualna wartość procentowa jest już na tyle duża, odpowiednio 98% w przypadku liczby organizacji i 87,93% w przypadku kwoty środków budżetowych, że osiągnięcie wartości docelowej jest bardzo prawdopodobne.

Porównując dane dotyczące realizacji celów w Programie wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014 - 2020 na przestrzeni dwóch poprzednich lat można zauważyć, że najwięcej pozytywnych zmian nastąpiło w **celach szczegółowych nr 1 - Skuteczna profilaktyka niepełnosprawności** - i **nr 2 - Efektywne ograniczanie i łagodzenie skutków niepełnosprawności**. W pierwszym z wyżej wymienionych celów wzrosły wartości wszystkich wskaźników, a ich aktualna wartość procentowa pozwala przypuszczać, że wartości docelowe są realne do osiągnięcia. W drugim celu również nastąpił znaczący wzrost wartości wszystkich wskaźników, chociaż osiągnięcie wartości docelowej w przypadku liczby obiektów z zakresu infrastruktury społecznej, w których jednostki samorządu terytorialnego dofinansowały roboty budowlane związane z potrzebami osób niepełnosprawnych oraz liczby projektów o charakterze nieinwestycyjnym realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, mających na celu integrację osób niepełnosprawnych, w tym polepszanie dostępności do dóbr kultury, rozrywki, sportu będzie możliwe jedynie przy prowadzeniu intensywnych działań podmiotów odpowiedzialnych za realizację działań. W realizacji **celu szczegółowego nr 4 - Ułatwienie dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej dostępu do edukacji na każdym poziomie** w 2018 r. nastąpił regres. Wszystkie wskaźniki osiągnęły niższą wartość niż w 2017 r. i przy utrzymaniu tej dynamiki osiągnięcie zakładanej wartości docelowej będzie bardzo trudne. Znacząco spadła liczba zadań zleconych przez powiaty dotyczących wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz liczba nauczycieli zatrudnionych w placówkach kształcenia specjalnego podnoszących kwalifikacje zawodowe. Mniej korzystnie w porównaniu z poprzednim rokiem przedstawia się także realizacja **celu nr 5 - Podniesienie poziomu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych**. Odnotowano mniej ofert pracy dla osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy oraz liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej. Korzystną zmianą jest spadek liczby osób niepełnosprawnych bezrobotnych oraz większa liczba osób niepełnosprawnych, które skorzystały z oferty kursów, staży i innych instrumentów i usług z zakresu aktywizacji

zawodowej oferowanych przez powiatowe urzędy pracy. W przypadku **celu szczegółowego nr 6 - Skuteczne wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych** - nastąpił znaczący spadek liczby organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych objętych wsparciem ze środków PFRON przez jednostki samorządu terytorialnego. Dotyczy to wszystkich szczebli samorządu. Zmniejszyła się także kwota środków PFRON przeznaczona na wsparcie organizacji. Aktualna wartość procentowa tych wskaźników jest jednak wysoka i w przypadku, liczby organizacji wynosi 88,16%, a w przypadku kwoty środków PFRON przekroczyła 112%. Dwa dodatkowe wskaźniki, wprowadzone w wyniku ewaluacji Programu, dotyczące odpowiednio liczby organizacji objętych wsparciem ze środków budżetowych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego oraz kwoty środków budżetowych jednostki samorządu terytorialnego przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego uzyskały w ubiegłym roku aktualną wartość procentową, która pozwala z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że wartość docelowa będzie osiągnięta.

W monitoringu za 2017 r. znalazło się stwierdzenie, że w obserwowanych na przestrzeni kilku lat zmianach wartości wskaźników nie ma utrwalonego kierunku zmian. Powyższe stwierdzenie jest aktualne również w odniesieniu do ubiegłego roku. W 2017 r. najwięcej pozytywnych zmian nastąpiło w realizacji celów nr 4, 5 i 6, natomiast w 2018 r. nastąpił w nich regres. W 2017 r. w celach nr 1 i 2 nie zaobserwowano pozytywnych, dynamicznych zmian, natomiast w 2018 r. to właśnie wskaźniki w tych celach były najprężniej realizowane. Wartości wskaźników rosną w zależności od aktualnej sytuacji na różnych szczeblach administracji, w tym przede wszystkim sytuacji na rynku pracy oraz podejmowanych programów dofinansowywanych ze środków europejskich.

Tabela nr 1. Porównanie wartości wskaźników w latach 2015 - 2018				
Nazwa celu szczegółowego/ Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika w 2015 r. Źródło danych	Wartość wskaźnika w 2016 r. Źródło danych	Wartość wskaźnika w 2017 r. Źródło danych	Wartość wskaźnika w 2018 r. Źródło danych
Cel szczegółowy 1: Skuteczna profilaktyka niepełnosprawności				
Liczba projektów zrealizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie profilaktyki niepełnosprawności w obszarach:				
promocji zdrowia i edukacji prozdrowotnej	59: 10 samorząd województwa 40 samorządy powiatowe 9 samorządy gminne	108: 9 samorząd województwa 37 samorządy powiatowe 62 samorządy gminne	104: 13 samorząd województwa 23 samorządy powiatowe 68 samorządy gminne	139: 10 samorząd województwa 23 samorządy powiatowe 106 samorządy gminne
kultury fizycznej i sportu	161: 7 samorząd województwa 95 samorządy powiatowe 59 samorządy gminne	83: 2 samorząd województwa 27 samorządy powiatowe 54 samorządy gminne	100: 7 samorząd województwa 44 samorządy powiatowe 49 samorządy gminne	126: 8 samorząd województwa 63 samorządy powiatowe 55 samorządy gminne
poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym	41: 40 samorządy powiatowe 1 samorząd gminny	113: 17 samorządy powiatowe 96 samorządy gminne	73: 39 samorządy powiatowe 34 samorządy gminne	89: 37 samorządy powiatowe 52 samorządy gminne
ograniczania wypadkowości w pracy	3 samorządy powiatowe	5: 1 samorząd powiatowy 4 samorządy gminne	6: 1 samorząd powiatowy 5 samorządy gminne	15: 2 samorządy powiatowe 13 samorządy gminne
Cel szczegółowy 2: Efektywne ograniczenie i łagodzenie skutków niepełnosprawności				
Liczba obiektów z zakresu infrastruktury społecznej, w których jednostki samorządu terytorialnego dofinansowały roboty budowlane związane z potrzebami osób niepełnosprawnych	38: 37 samorządy powiatowe 1 samorząd gminny	21: 10 samorządy powiatowe 11 samorządy gminne	44: 15 samorządy powiatowe 29 samorządy gminne	91: 23 samorządy powiatowe 68 samorządy gminne
Liczba placówek, w których jednostki samorządu terytorialnego prowadzą działania zmierzające do likwidacji barier architektonicznych i w komunikowaniu się	35: 25 samorządy powiatowe 3 samorządy gminne 7 PFRON	74: 29 samorządy powiatowe 38 samorządy gminne 7 PFRON	76: 23 samorządy powiatowe 53 samorządy gminne	92: 27 samorządy powiatowe 65 samorządy gminne
Liczba projektów o charakterze nieinwestycyjnym realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, mających na celu integrację osób niepełnosprawnych, w tym polepszenie dostępności do dóbr kultury, rozrywki, sportu	91: 3 samorząd województwa 69 samorządy powiatowe 19 samorządy gminne	154: 3 samorząd województwa 66 samorządy powiatowe 85 samorządy gminne	118: 3 samorząd województwa 44 samorządy powiatowe 71 samorządy gminne	120: 33 samorządy powiatowe 87 samorządy gminne
Cel szczegółowy 3: Zapewnienie kompleksowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w tym w ramach działań instytucji i organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego				

Liczba partnerstw utworzonych przez instytucje samorządowe z organizacjami pozarządowymi i/lub przedsiębiorcami w celu współpracy na rzecz zapewnienia kompleksowego wsparcia osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom na podstawie pisemnej umowy/porozumienia precyzującej warunki współpracy	6: 1 na poziomie powiatu 5 na poziomie gminy	11: 1 na poziomie powiatu 10 na poziomie gminy	18: 1 na poziomie powiatu 17 na poziomie gminy	30: 4 na poziomie powiatu 26 na poziomie gminy
Liczba osób niepełnosprawnych objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej	4 587, w tym 942- liczba osób objętych usługami specjalistycznymi: sprawozdanie MPiPS za 2015 r.	4 845, w tym 952- liczba osób objętych usługami specjalistycznymi: sprawozdanie MPiPS za 2016 r.	1 361 (dane bezpośrednio z gmin - 129 odpowiedzi)	5 500, w tym - 942 liczba osób objętych usługami specjalistycznymi: sprawozdanie MPiPS za 2018 r.
Cel szczegółowy 4: Ułatwienie dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej dostępu do edukacji na każdym poziomie				
Wskaźnik procentowy osób niepełnosprawnych kształcących się w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych kształcących się na poziomie przedszkole - szkoła średnia	44%: Kuratorium Oświaty	43,19%: Kuratorium Oświaty, Główny Urząd Statystyczny	bd	30%: samorządy powiatowe
Wskaźnik procentowy osób niepełnosprawnych uczęszczających do szkół wyższych w łącznej liczbie studentów	2,03%	1,80%: informacje z uczelni funkcjonujących w województwie lubelskim, Główny Urząd Statystyczny	1,86%: informacje z uczelni funkcjonujących w województwie lubelskim, Główny Urząd Statystyczny	1,81%: informacje z uczelni funkcjonujących w województwie lubelskim, Główny Urząd Statystyczny
Liczba nauczycieli zatrudnionych w placówkach kształcenia specjalnego podnoszących kwalifikacje zawodowe	1 059: samorządy powiatowe	577: samorządy powiatowe	1015: samorządy powiatowe	838: samorządy powiatowe
Liczba zadań zleconych przez jednostki samorządu terytorialnego organizacjom pozarządowym dotyczących wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	24: samorządy powiatowe	15: samorządy powiatowe	31: 5 samorządy powiatowe 26 samorządy gminne	24: 13 samorządy powiatowe 11 samorządy gminne
Liczba organizacji pozarządowych, którym jednostki samorządu terytorialnego zleciły zadania dotyczące wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawne	40: samorządy powiatowe	20: samorządy powiatowe	15: 5 samorządy powiatowe 10 samorządy gminne	23: 12 samorządy powiatowe 11 samorządy gminne
Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych				
Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy	6 365 w ciągu roku, 4 795 na koniec roku (2015): dane WUP	5 829 w ciągu roku, 4 393 na koniec roku (2016): dane WUP	5 551 w ciągu roku, 3 651 na koniec roku (2017): dane WUP	5 316 (w ciągu roku) 3 418 (stan na koniec roku): dane WUP
Liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy odnotowanych w powiatowym urzędzie pracy	1 057 w ciągu roku, 1 334 na koniec roku (2015): dane WUP	926 w ciągu roku, 1 224 na koniec roku (2016): dane WUP	803 w ciągu roku, 1 030 na koniec roku (2017): dane WUP	801 (w ciągu roku) 1 923 (stan na koniec roku): dane WUP
Liczba ofert pracy skierowanych do osób niepełnosprawnych	1 474: dane WUP	1 605: dane WUP	1 998: dane WUP	1 515: dane WUP

Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy, które korzystały z usług i instrumentów zaoferowanych przez powiatowe urzędy pracy i Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy	114: dane WUP	806: dane WUP	695: dane WUP	785 (bez podjęcia zatrudnienia): dane WUP
Liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej, tj. zakładach aktywności zawodowej, przedsiębiorstwach społecznych i spółdzielniach socjalnych	384: 146 w spółdzielniach socjalnych, 237 w ZAZ: dane PFRON	371: 134 w spółdzielniach socjalnych, 237 w ZAZ: dane PFRON	358: 111 w spółdzielniach socjalnych, 247 w ZAZ: dane PFRON	309: 31 w spółdzielniach socjalnych i przedsiębiorstwach społecznych, 278 osób w ZAZ: dane własne ROPS
Cel szczegółowy 6: Skuteczne wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych				
Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych objętych wsparciem ze środków PFRON przez jednostki samorządu terytorialnego	303: 124 samorząd wojewódzki 146 samorzady powiatowe 13 samorzady gminne 20 PFRON	321: 70 samorząd wojewódzki 136 samorzady powiatowe 82 samorzady gminne 33 PFRON	307: 66 samorząd wojewódzki 138 samorzady powiatowe 70 samorzady gminne 33 PFRON	127: 41 samorząd województwa 83 samorzady powiatowe 3 samorzady gminne 42 PFRON
Liczba organizacji objętych wsparciem ze środków budżetowych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego	bd	bd	bd	98: 62 samorzady powiatowe 36 samorzady gminne
Kwota środków PFRON przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych	26 708 476,40: 2 890 633,00 samorząd wojewódz. 7 875 145,00 samorzady powiatowe (część samorządów wykazała środki na dofinansowanie WTZ mające duży udział w ogólnej kwocie środków PFRON przekazywanych powiatom) 173 698,40 samorzady gminne 15 769 000,00 PFRON	21 388 260,79: 3 566 143,00 samorząd wojewódz. 6 188 488,00 samorzady powiatowe (część samorządów wykazała środki na dofinansowanie WTZ mające duży udział w ogólnej kwocie środków PFRON przekazywanych powiatom) 11 633 629,79 PFRON	27 439 218,75: 1 310 763,75 samorząd wojewódzki 7 895 746,00 samorzady powiatowe (część samorządów wykazała środki na dofinansowanie WTZ mające duży udział w ogólnej kwocie środków PFRON przekazywanych powiatom) 2 385 236,00 samorzady gminne 15 847 473,00 PFRON	20 183 041,19: 655 280,00 samorząd województwa 535 703,00 samorzady powiatowe 9 590,00 samorzady gminne 18 982 468,19 PFRON
Kwota środków budżetowych jednostki samorządu terytorialnego przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego	bd	bd	bd	2 198 286,00: 1 488 763,00 samorzady powiatowe 709 523,00 samorzady gminne

Tabela nr 2. Porównanie wartości wskaźników w 2018 r. w odniesieniu do wskaźników bazowych z 2013 r. i docelowych założonych na 2020 r.				
Nazwa celu szczegółowego/ Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość docelowa wskaźnika	Wartość wskaźnika według stanu na 2018 r. Źródło danych	Aktualna procentowa wartość wskaźnika *
Cel szczegółowy 1: Skuteczna profilaktyka niepełnosprawności				
Liczba projektów zrealizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie profilaktyki niepełnosprawności w obszarach:				
promocji zdrowia i edukacji prozdrowotnej	76	532	410	77,06%
kultury fizycznej i sportu	49	543	470	86,55%
poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym	46	322	316	98,13%
ograniczania wypadkowości w pracy	11	30	29	96,66%
Cel szczegółowy 2: Efektywne ograniczanie i łagodzenie skutków niepełnosprawności				
Liczba obiektów z zakresu infrastruktury społecznej, w których jednostki samorządu terytorialnego dofinansowały roboty budowlane związane z potrzebami osób niepełnosprawnych	217 (2007-2013)	300 (2014-2020)	194	64,66%
Liczba placówek, w których jednostki samorządu terytorialnego prowadzą działania zmierzające do likwidacji barier architektonicznych i w komunikowaniu się	bd	300	277	92,33%
Liczba projektów o charakterze nieinwestycyjnym realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, mających na celu integrację osób niepełnosprawnych, w tym polepszanie dostępności do dóbr kultury, rozrywki, sportu	287	800	483	60,37%
Cel szczegółowy 3: Zapewnienie kompleksowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w tym w ramach działań instytucji i organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego				
Liczba partnerstw utworzonych przez instytucje samorządowe z organizacjami pozarządowymi i/lub przedsiębiorcami w celu współpracy na rzecz zapewnienia kompleksowego wsparcia osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom na podstawie pisemnej umowy/porozumienia precyzującej warunki współpracy	bd	30	65	216,66%

Liczba osób niepełnosprawnych objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej	4 388 (2012) w tym liczba osób objętych usługami specjalist. 328 (2012)	5 800 450	5 500, w tym 942 usługi specjalistyczne	94,82%
Cel szczegółowy 4: Ułatwienie dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej dostępu do edukacji na każdym poziomie				
Wskaźnik procentowy osób niepełnosprawnych kształcących się w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych kształcących się na poziomie przedszkole - szkoła średnia	- osoby uczęszczające do placówek integr.: 12,14% (2012) -osoby uczęszczające do placówek powsz.: 24,92% (2012)	24% 34%	30% samorządy powiatowe	30%
Wskaźnik procentowy osób niepełnosprawnych uczęszczających do szkół wyższych w łącznej liczbie studentów	6,367% (2012)	6,4%	1,81%	28,28%
Liczba nauczycieli zatrudnionych w placówkach kształcenia specjalnego podnoszących kwalifikacje zawodowe	2 338	7 000	3 489	49,84%
Liczba zadań zleconych przez jednostki samorządu terytorialnego organizacjom pozarządowym dotyczących wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	19	150	94	62,66%
Liczba organizacji pozarządowych, którym jednostki samorządu terytorialnego zleciły zadania dotyczące wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	15	180	98	54,44%
Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych				
Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy	5 663 w ciągu roku, 4.691 na koniec roku (2012)	3 500	5 316 (w ciągu roku)	151,88%
Liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy odnotowanych w powiatowym urzędzie pracy	1 321 w ciągu roku, 1 413 na koniec roku (2012)	900	801 (w ciągu roku)	89%
Liczba ofert pracy skierowanych do osób niepełnosprawnych	1 994 (2012)	10 000	6 592	65,92%
Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy, które korzystały z usług i instrumentów zaoferowanych przez powiatowe urzędy pracy i Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy	180 (2012)	2 500	2 400	96,00%
Liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej, tj. zakładach aktywności zawodowej, przedsiębiorstwach społecznych i spółdzielniach społecznych	- 50 osób w spółdz. socjalnych i przedsiębiorstwach społecznych - 196 osób w Zakładach Aktywności Zawodowej	400	309	77,25%

Cel szczegółowy 6: Skuteczne wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych				
Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych objętych wsparciem ze środków PFRON przez jednostki samorządu terytorialnego	100	1 200	1 058	88,16%
Liczba organizacji objętych wsparciem ze środków budżetowych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego	bd	100	98	98%
Kwota środków PFRON przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych	1 755 387: dane ROPS 10 468 770: dane PFRON 70 000: dane samorządów powiatowych	85 000 000	95 718 997,13	112,61%
Kwota środków budżetowych jednostki samorządu terytorialnego przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego	bd	2 500 000	2 198 286,00	87,93%

* Aktualna wartość procentowa wskaźnika, przedstawiona w tabeli nr 2 stanowi w przypadku większości wskaźników sumę ich wartości za lata 2015 - 2018. W przypadku liczby osób niepełnosprawnych objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej, wskaźnika procentowego osób niepełnosprawnych kształcących się na poziomie przedszkole - szkoła średnia w placówkach ogólnodostępnych i integracyjnych w ogólnej liczbie kształcących się osób niepełnosprawnych, wskaźnika procentowego osób niepełnosprawnych uczęszczających do szkół wyższych w ogólnej liczbie studentów oraz liczby osób niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy i liczby osób niepełnosprawnych poszukujących pracy odnotowanych w powiatowym urzędzie pracy, liczby osób niepełnosprawnych zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej, tj. zakładach aktywności zawodowej, przedsiębiorstwach społecznych i spółdzielniach socjalnych, aktualna procentowa wartość wskaźnika podawana jest jako wartość dotycząca wyłącznie 2018 r.

Tabela nr 3. Analiza wskaźników poszczególnych celów szczegółowych - w podziale na aspekty pozytywne i negatywne	
Aspekt pozytywny	Aspekt negatywny
Cel szczegółowy 1: Skuteczna profilaktyka niepełnosprawności	
1.Wzrost liczby projektów w każdym wskaźniku w obszarze profilaktyki niepełnosprawności	
2.Wzrost zaangażowania gmin w przyjmowanie i wdrażanie projektów z zakresu profilaktyki niepełnosprawności	
Cel szczegółowy 2: Efektywne ograniczanie i łagodzenie skutków niepełnosprawności	
1.Wzrost liczby obiektów z zakresu infrastruktury społecznej, w których jednostki samorządu terytorialnego dofinansowały roboty budowlane związane z potrzebami osób niepełnosprawnych	1.Małe tempo przyrostu projektów o charakterze nieinwestycyjnym realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego mających na celu integrację osób z niepełnosprawnością, w tym polepszanie dostępności do dóbr kultury, rozrywki, sportu
2.Duże tempo rozwoju infrastruktury społecznej, zabezpieczającej m.in. potrzeby osób niepełnosprawnych	
3.Przyspieszenie tempa likwidacji barier architektonicznych i w komunikowaniu się w placówkach prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego	
Cel szczegółowy 3: Zapewnienie kompleksowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w tym w ramach działań instytucji i organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego	
1.Powstanie kilkudziesięciu nowych partnerstw utworzonych przez instytucje samorządowe z organizacjami pozarządowymi i/lub przedsiębiorcami w celu współpracy na rzecz zapewnienia kompleksowego wsparcia osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom na podstawie pisemnej umowy/porozumienia precyzującej warunki współpracy	1.Spadek liczby osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej
2.Wzrost liczby osób niepełnosprawnych objętych usługami opiekuńczymi	
Cel szczegółowy 4: Ułatwienie dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej dostępu do edukacji na każdym poziomie	
1.Stosunkowo wysoki udział dzieci i młodzieży niepełnosprawnej uczącej się w placówkach powszechnych i integracyjnych	1.Spadek wskaźnika procentowego osób niepełnosprawnych uczęszczających do szkół wyższych w łącznej liczbie studentów
	2.Spadek liczby zadań zleconych przez jednostki samorządu terytorialnego organizacjom pozarządowym dot. wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej
	3.Małe tempo wzrostu liczby organizacji pozarządowych, którym jednostki samorządu terytorialnego zleciły zadania dotyczące wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej
	4.Spadek liczby nauczycieli zatrudnionych w placówkach kształcenia specjalnego podnoszących kwalifikacje zawodowe
Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych	
1.Zmniejszenie liczby osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w urzędach pracy jako osoby bezrobotne i poszukujące pracy	1.Spadek liczby ofert pracy dla osób niepełnosprawnych
2.Wzrost liczby osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy, które korzystały z usług i instrumentów zaoferowanych przez powiatowe urzędy pracy i Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy	2.Spadek liczby osób niepełnosprawnych zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej, tj. zakładach aktywności zawodowej, przedsiębiorstwach społecznych i spółdzielniach socjalnych
Cel szczegółowy 6: Skuteczne wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych	
1.Duże tempo przyrostu liczby organizacji objętych wsparciem ze środków budżetowych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego	1.Spadek liczby organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych objętych wsparciem ze środków PFRON przez jednostki samorządu terytorialnego

2. Duże tempo przyrostu środków budżetowych jednostek samorządu terytorialnego przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych oraz środków pozyskanych z innych źródeł na ten cel przez jednostki samorządu terytorialnego	2. Zmniejszenie środków PFRON przeznaczonych na wsparcie organizacji pozarządowych
--	--